

Desigualtat natural i desigualtat social

Teresa Forcades I Vila

Montserrat, Catalunya

Hi ha persones que neixen molt intel·ligents i n'hi ha que neixen amb escasses capacitats intel·lectuals. Hi ha persones que neixen sanes i fortes i n'hi ha que neixen malaltes. Hi ha persones que neixen molt belles i n'hi ha que neixen lletges. Hi ha persones que neixen intel·ligents, fortes o belles i després pateixen en el transcurs de la seva vida un accident o malaltia que els pren o disminueix significativament aquests atributs.

De vegades la desigualtat d'atributs en néixer està causada per l'acció humana o per la injustícia social, com, per exemple, quan s'ingereixen determinats medicaments o substàncies durant l'embaràs o quan es permet la contaminació ambiental a les zones camperoles per glifosat (*RoundUp*), el producte estrella de l'empresa Monsanto. Els accidents i les malalties que ocorren al llarg de la vida poden derivar també d'accions humanes directes o d'una distribució desigual dels recursos, com per exemple quan s'esdevé un terratrèmol i les úniques cases que s'ensorren aixafant els seus inquilins són les dels pobres, quan es permet un accés desigual a l'assistència sanitària o quan es produeixen accidents laborals per treballar en males condicions o fins i tot en condicions inhumanes com a les mines de coltan del Congo.

Malgrat els nombrosíssims casos en què la desigualtat d'atributs en néixer o el fet de ser víctima d'un accident o una malaltia al llarg de la vida són conseqüència de la desigualtat social, queda clar que hi ha casos, també nombrosíssims, en què la desigualtat no és pas fruit de l'acció humana individual ni col·lectiva. A la desigualtat que no és fruit de l'acció humana l'anomeno 'desigualtat natural'.

A què es deu la 'desigualtat natural'? És volguda per Déu? Forma part de la seva voluntat creadora?

A la paràbola dels talents (Mt 25, 15-30), narrada per Mateu just abans de la paràbola del judici final, ens trobem amb què Jesús compara Déu amb un

home que, havent decidit confiar els seus béns als seus serfs, no els reparteix entre ells de forma equitativa: a un li dóna cinc talents, a l'altre dos i al tercer només un.

Per què unes persones neixen intel·ligents, sanes i belles i altres neixen sense posseir cap d'aquests tres atributs? Per què aquesta desigualtat inicial? No és inevitable la desigualtat social si partim d'una desigualtat inicial?

No hi ha dubte que la desigualtat social és inevitable si la societat s'organitza al voltant de la competitivitat i a més considera la propietat privada un dret absolut. A la societat capitalista, els que neixen amb menys capacitat de competir o tenen una malaltia o un accident greu queden sovint relegats a la marginació social i la pobresa. Els seus fills, encara que siguin intel·ligents, sans i bells, neixen marginats i pobres. El privilegi social que confereix la riquesa a la nostra societat compensa el desavantatge competitiu de la desigualtat natural i el resultat final és un món on la distància entre rics i pobres no fa res més que augmentar. Segons el darrer informe d'Oxfam Intermón, l'any 2016 l'1% més ric del planeta haurà acumulat més riquesa que el 99% restant.

És inevitable la desigualtat social si partim d'una desigualtat inicial? Segons la regla de sant Benet (s. VI), que és la que regeix en el meu monestir, la resposta és no: *Tal com està escrit: "Es distribuïa a cadascú segons el que necessitava". No volem pas dir amb això que es faci accepció de persones -Déu no ho vulgui-, sinó que es tingui consideració de les febleses. Llavors, que el qui no necessita tant en doni gràcies a Déu i no es posi trist, i, en canvi, el qui necessita més, que senti la humiliació de la seva feblesa i no s'enorgulleixi per la comprensió que li tenen; i així tots els membres viuran en pau. (Regla de Sant Benet, capítol 34: Si han de rebre tots igual les coses necessàries).*

Déu no desitja la desigualtat. Espera de nosaltres que reaccionem davant la desigualtat natural de forma solidària, de tal manera que aquesta no derivi en desigualtat social.

No obstant això, si Déu no desitja la desigualtat, ¿per què a un li dóna cinc talents i a l'altre un?; per què existeix la desigualtat natural?; ¿no seria més lògic que hagués creat un món on aquesta no existís, en comptes de crear un món desigual i esperar que siguem nosaltres qui restaurem la igualtat donant a cadascuna segons la seva necessitat?; ens responsabilitza Déu a nosaltres del que Ella no ha fet?; ¿per què Déu no va crear un món on cadascú tingués diversitat de dons i peculiaritats pròpies, però on no hi hagués lletjor o malalties

o persones que en néixer o després d'un accident quedessin privades de la seva autonomia personal?; ¿per què Déu no va crear un món on la diversitat dels dons personals no suposés cap desavantatge competitiu? La resposta és senzilla: perquè Déu no espera ni desitja que ens organitzem socialment de forma competitiva.

¿En quin moment la diversitat –que és un valor positiu– es converteix en desigualtat, concebuda com a desavantatge social? En el nostre món hi ha persones que avui pateixen per haver nascut amb la pell fosca en comptes de clara o per haver nascut dona en comptes d'home. No costa molt esforç adonar-se que aquests són casos de 'diversitat natural' que es converteix en 'desigualtat' només com a resultat d'unes pràctiques i unes estructures discriminatòries que són fruit de l'acció humana. Ans al contrari, néixer menys intel·ligent fins al punt de no poder valdre's per si mateix, és diferent, això sí que és 'desigualtat natural' real... o no? ¿És possible pensar que la que he anomenat 'desigualtat natural' sigui en realitat una diversitat enriquidora que només es converteix en desavantatge i, per tant, en injustícia, degut a unes determinades pràctiques i estructures socials?

Avui existeixen associacions de persones que reivindiquen que el que socialment es considera la seva 'desgràcia personal' (per exemple, ser sordmut) és en realitat una 'diversitat funcional' i no suposa per ella mateixa cap 'desavantatge natural' sinó una peculiaritat que s'ha d'acceptar com a tal sense jutjar-la i que representa en realitat un enriquiment per al conjunt de la societat. En el cas de la ceguesa, s'han produït canvis espectaculars que avalen aquesta perspectiva. Al llarg de la història, els col·lectius socials han vingut a considerar la persona cega com a 'castigada per Déu' o 'simplement desgraciada' i a oblidar-la a la seva sort o a la caritat dels seus parents o d'institucions benèfiques. Mercès sobretot al mètode de lectura i escriptura tàctil desenvolupat per Braille el 1825, el canvi de mentalitat que va suposar i a les múltiples adaptacions estructurals que s'han implementat socialment des d'aleshores, les persones cegues que tenen accés a aquestes mesures avui poden evitar la marginalitat social i són en general respectades com a persones particularment sensibles que sovint aporten una visió més profunda i equilibrada a un món saturat d'estímul visual.

Cal destacar també la revalorització dels nens i adults amb síndrome de Down. D'amagar-los a casa i considerar-los una vergonya per a la família, hem

passat a descobrir socialment la seva particular intel·ligència emocional i a valorar-los per ella i pel repte que la seva presència suposa als nostres falsos valors competitius. Quan hi ha un nen a classe amb síndrome de Down, quin sentit té premiar els alumnes que treuen millors notes? Què és el que es premia en realitat actuant així? Tothom sap que el nen amb síndrome de Down no aconseguirà mai ser el primer de la classe. I no pas per manca de mèrit propi o d'esforç personal. El nen amb síndrome de Down ajuda els seus companys a qüestionar l'organització social basada en la competitivitat, la injustícia flagrant que aquesta suposa i l'absurd que resulta optar-hi podent-nos organitzar d'acord amb els principis de la solidaritat: 'Es distribuïa segons el que necessitava cadascú'.

El VII informe FOESSA sobre exclusió i desenvolupament social a Espanya (214) mostra clarament que la desigualtat social no es deu pas a la crisi, sinó al model d'organització social que hem escollit: un model basat en la competitivitat que no posa límits a l'acumulació de béns i considera la propietat privada un dret absolut. De cada tres persones que es troben avui en situació d'exclusió social a Espanya, dues hi han arribat abans que comencés la crisi, és a dir, durant els anys en què 'España iba bien' i experimentava un creixement econòmic espectacular.

El problema no és pas la crisi, és el model socioeconòmic. Però per acabar amb aquest model de forma duradora, els canvis estructurals necessaris i urgents han d'anar acompanyats d'un canvi de perspectiva antropològica, d'orientació de fons. No es tracta pas només d'evitar que la desigualtat natural es converteixi en desigualtat social, sinó de qüestionar fins a quin punt allò que considerem desigualtat natural és en realitat una diversitat enriquidora, i d'organitzar-nos no només per tractar caritativament els qui considerem naturalment desavantatjats, sinó per reconèixer-los simplement com a iguals.